

การประยุกต์ใช้หลักการทรงงานข้อที่ 15 : “ปลูกป่าในใจคน”

The Application of the 15th Royal Working Principle : Cultivating the Forest in People’s Hearts

ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์

Chairoj Nopchalerroj

มูลนิธินพเฉลิมโรจน์

Nopchalerroj Foundation

Email : win@chairoj.net

Received: March 05, 2025; Revised: March 31, 2025; Accepted: March 31, 2025

บทคัดย่อ

หลักการทรงงานข้อที่ 15 “ปลูกป่าในใจคน” เป็นแนวคิดที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทานเพื่อเน้นย้ำว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนต้องเริ่มจากการสร้างจิตสำนึกของประชาชน บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิด “ปลูกป่าในใจคน” ในเชิงปรัชญา และเสนอแนวทางประยุกต์ใช้เพื่อสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยใช้กรอบแนวคิดจากปรัชญาสิ่งแวดล้อม ปรัชญาคุณธรรม ปรัชญาสังคม และพุทธปรัชญา เพื่อชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงสิ่งแวดล้อมต้องเริ่มจากภายในจิตใจของมนุษย์ บทความนำเสนอโมเดล C.A.R.E. ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) Consciousness – การสร้างจิตสำนึก (2) Action – การลงมือปฏิบัติ (3) Resilience – การเสริมสร้างความยั่งยืน และ (4) Ecosystem – การบูรณาการสู่ระบบนิเวศทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีแนวทางสอดคล้องกับพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรฯ ที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงจากภายในจิตใจของประชาชนสู่การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

จากการศึกษา พบว่าแนวทางการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมสามารถเริ่มต้นจากการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การพัฒนาองค์ความรู้ของชุมชน และการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เห็นคุณค่าของธรรมชาติ ข้อเสนอแนะจากบทความนี้จึงเน้นให้ภาครัฐ สถาบันการศึกษา และองค์กรพัฒนาเอกชน ร่วมกันใช้โมเดล C.A.R.E. เป็นเครื่องมือส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม แนวคิด “ปลูกป่าในใจคน” ยังมีข้อจำกัดในด้านการประเมินผลที่เป็นรูปธรรม และอาจต้องอาศัยการบูรณาการกับปัจจัยเชิงโครงสร้างอื่น ๆ จึงจะสามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในระดับมหภาคได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : ปลูกป่าในใจคน, จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม, การพัฒนาที่ยั่งยืน, หลักการทรงงาน

Abstract

The 15th principle of King Bhumibol Adulyadej The Great’s royal working principles, “Planting Forests in the Hearts of People,” emphasizes that sustainable natural resource conservation must begin with the cultivation of environmental consciousness among individuals.

This article aims to philosophically analyze the concept of “Planting Forests in the Hearts of People” and propose practical approaches to fostering long-term ecological awareness. The analysis is framed through the lenses of environmental philosophy, virtue ethics, social philosophy, and Buddhist philosophy, all of which suggest that lasting behavioral change must originate from within the human mind.

The article presents the C.A.R.E. model, consisting of four stages: (1) Consciousness – cultivating awareness, (2) Action – engaging in practice, (3) Resilience – strengthening sustainability, and (4) Ecosystem – integrating environmental values into social and ecological systems. This model aligns with King Bhumibol’s vision, which underscores the importance of inner transformation as a foundation for environmental conservation.

The study finds that ecological awareness can be developed through experiential learning, community knowledge-building, and promoting organizational cultures that value nature. This article suggests that the C.A.R.E. model may serve as a guiding framework for encouraging behavioral transformation and advancing the goals of sustainable development. However, the concept of “Planting Forests in the Hearts of People” has certain limitations in terms of measurable outcomes and may require integration with broader structural factors to achieve large-scale transformation effectively.

Keywords : Planting Forests in the Hearts of People, Ecological Consciousness, Sustainable Development, Royal Principles

บทนำ

ปัจจุบัน โลกเผชิญกับวิกฤตสิ่งแวดล้อมหลายประการ ทั้งภาวะโลกร้อน การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การตัดไม้ทำลายป่า และปัญหาขยะพลาสติกที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกปี (UNEP, 2022) ประเทศไทยเองก็ประสบกับภัยธรรมชาติที่รุนแรงขึ้น ความเสื่อมโทรมของป่าไม้ มลภาวะในอากาศและน้ำ ปัญหาหมอกควัน รวมถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2565) สาเหตุของปัญหาเหล่านี้ ส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ แม้ว่าจะมีมาตรการจากภาครัฐและองค์กรระหว่างประเทศ เช่น การใช้กฎหมายควบคุมมลพิษ การส่งเสริมพลังงานทางเลือก หรือโครงการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก แต่มาตรการเหล่านี้ยังไม่เพียงพอ หากขาดการมีส่วนร่วมจากประชาชน การเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริงจำเป็นต้องเริ่มจากการปลูกฝังจิตสำนึกของแต่ละบุคคล เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่ยั่งยืนจากภายในสู่ภายนอก

การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนไม่ได้หมายถึงเพียงการพัฒนาเศรษฐกิจหรือเทคโนโลยีเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการพัฒนาจิตสำนึกและความเข้าใจของประชาชนต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (วีระศักดิ์ บุญญดิษฐ์ และคณะ, 2564) พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้ทรงตระหนักถึงความสำคัญของการปลูกฝังแนวคิดด้านสิ่งแวดล้อมในจิตใจของประชาชน และได้พระราชทานแนวคิด “ปลูกป่าในใจคน” ซึ่งเป็นหลักการทรงงานข้อที่ 15 ของพระองค์ แนวคิดนี้ไม่ได้หมายถึงเพียงการปลูกต้นไม้ทางกายภาพ แต่เป็นการสร้างจิตสำนึกในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน แนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองที่ลึกซึ้งซึ่งเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่ง เมื่อครั้งเสด็จฯ ไปยังหน่วยงานพัฒนาต้นน้ำทุ่งจ้อ พ.ศ. 2519 ความว่า “...ควรจะปลูกต้นไม้ในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง...” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2559)

“ปลูกป่าในใจคน” จึงเป็นแนวคิดที่ตอกย้ำว่าการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมต้องเริ่มจากภายในจิตใจมนุษย์ก่อน การบริโภคทรัพยากรอย่างไม่รู้จักพอ และทัศนคติที่แยกมนุษย์ออกจากธรรมชาติ เป็นรากของความไม่สมดุลทางระบบนิเวศ การฟื้นฟูธรรมชาติให้กลับคืนมาจึงต้องเริ่มจากการสร้างจิตสำนึกในการรักผืนป่า แนวคิดนี้สามารถอธิบายผ่านกรอบของจริยศาสตร์สิ่งแวดล้อม และปรัชญาสิ่งแวดล้อมเชิงลึก (deep ecology) ของ Arne Naess (1973) ซึ่งมองว่าธรรมชาติมีคุณค่าในตัวเอง และมนุษย์ควรดำรงชีวิตอย่างกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงแนวคิดการเรียนรู้เชิงลึกในจิตวิทยาการศึกษา (Marton & Säljö, 1976) ที่เน้นการสร้าง ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ มากกว่าการรับรู้ข้อมูลเพียงผิวเผิน การ “ปลูกป่าในใจคน” จึงเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางความคิด มากกว่าการบังคับให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อม

แนวคิดนี้ยังเชื่อมโยงโดยตรงกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเน้นหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวเอง การประยุกต์ใช้หลักการทรงงานข้อที่ 15 จึงเป็นแนวทางหนึ่ง

ที่ช่วยให้ประชาชนดำเนินชีวิตอย่างสมดุล โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกให้แก่ชุมชน ในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน แนวคิดดังกล่าวสามารถนำไปใช้ในระบัตินโยบาย การศึกษา และการพัฒนาชุมชน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เอื้อต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง (Chambers & Conway, 1992) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 13 “การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” และเป้าหมายที่ 15 “การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบกอย่างยั่งยืน” ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรักษาสิ่งแวดล้อมผ่านพฤติกรรมที่รับผิดชอบ

บทความนี้มีเป้าหมายเพื่อศึกษาและวิเคราะห์แนวคิด “ปลูกป่าในใจคน” ในเชิงปรัชญา โดยใช้กรอบแนวคิดจากปรัชญาสิ่งแวดล้อม ปรัชญาคุณธรรม ปรัชญาสังคม และพุทธปรัชญา เพื่อแสดงให้เห็นว่าการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมนั้นต้องเกิดขึ้นภายในจิตใจของมนุษย์ก่อน จึงจะสามารถแปรเปลี่ยนเป็นพฤติกรรมและนโยบายที่ยั่งยืนในระดับสังคม นอกจากนี้ บทความยังนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าวในทางปฏิบัติ ทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และภาครัฐ ผ่านการศึกษา การมีส่วนร่วมของสังคม และกลไกสนับสนุนทางเศรษฐกิจและนโยบาย เพื่อส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงที่เป็นระบบสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

วิเคราะห์แนวคิดและตีความเชิงปรัชญา

1. การตีความผ่านปรัชญาสิ่งแวดล้อม (Environmental Philosophy)

แนวคิด “ปลูกป่าในใจคน” สามารถอธิบายผ่านปรัชญาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะแนวคิด ระบบนิเวศเชิงลึก (Deep Ecology) ของ Arne Naess (1989) ที่เสนอว่าธรรมชาติมีคุณค่าในตัวเอง (intrinsic value) ไม่ใช่เพียงเพื่อประโยชน์ของมนุษย์ การฟื้นฟูป่าจึงไม่ควรมองแค่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ แต่ต้องมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกของผู้คนให้ตระหนักถึงความสัมพันธ์ที่กลมกลืนกับธรรมชาติ (Naess, 1989)

แนวคิดนี้สอดคล้องกับปรัชญาของ Aldo Leopold (1949) ที่นำเสนอ จริยธรรมที่ดิน (Land Ethic) ซึ่งกล่าวว่า มนุษย์ควรมองตนเองเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศและมีหน้าที่รักษาสมดุลของธรรมชาติ (Leopold, 1949) แนวคิดนี้สนับสนุนหลักการของ “ปลูกป่าในใจคน” ที่มุ่งสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมให้ประชาชนมีความรับผิดชอบต่อป่าไม้โดยสมัครใจ

อย่างไรก็ตาม แนวคิดระบบนิเวศเชิงลึก (Deep Ecology) ก็มีข้อวิจารณ์ว่า แม้จะเน้นคุณค่าในตัวเองของธรรมชาติ แต่กลับขาดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในโลกความจริงที่ขับเคลื่อนด้วยระบบเศรษฐกิจและนโยบายรัฐ (Brennan & Lo, 2016) นอกจากนี้ การเน้นให้ธรรมชาติมีคุณค่าทัดเทียมกับมนุษย์อาจขัดกับบริบทของชุมชนที่ยังต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพ จึงต้องอาศัยการปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมและความจำเป็นพื้นฐาน

2. การวิเคราะห์ผ่านปรัชญาคุณธรรม (Virtue Ethics)

การปลูกจิตสำนึกให้คนรักป่าเป็นกระบวนการสร้างคุณธรรมในตัวบุคคล เช่น ชันติ (ความอดทน), เมตตา (ความรักต่อธรรมชาติ), สติปัญญา และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Aristotle (350 BCE/1999) ที่เสนอว่า คุณธรรมเกิดจากการฝึกฝนจนกลายเป็นนิสัย (habitual action) (Aristotle, 1999)

นอกจากนี้ นักปรัชญาสมัยใหม่อย่าง Alasdair MacIntyre (1981) ยังเสนอว่า การพัฒนาคุณธรรมต้องเกิดจากการมีแบบอย่างที่ดีและการบ่มเพาะคุณค่าทางศีลธรรมผ่านชุมชน (MacIntyre, 1981) ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการปลูกป่าในใจคนที่เน้นการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมผ่านการศึกษาและการมีส่วนร่วมของชุมชน

อย่างไรก็ตาม ปรัชญาคุณธรรมมักให้ความสำคัญกับการฝึกฝนภายในจิตใจของปัจเจก มากกว่าการวิเคราะห์โครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งอาจเป็นข้อจำกัดในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับอำนาจทุน ความไม่เท่าเทียม หรือการจัดสรรทรัพยากรในระดับนโยบาย

3. การตีความเชิงปรัชญาสังคม (Social Philosophy)

หลักการ “ปลูกป่าในใจคน” ยังเชื่อมโยงกับปรัชญาสังคม โดยเฉพาะแนวคิด จิตสำนึกชุมชน (Communitarianism) ของ Michael Sandel (1982) ซึ่งเสนอว่า ค่านิยมและความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ได้เกิดจากปัจเจกบุคคลเพียงลำพัง แต่ต้องได้รับการหล่อหลอมผ่านบริบทของชุมชน (Sandel, 1982)

แนวคิดนี้สอดคล้องกับ John Dewey (1938/1997) ที่มองว่าการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์เป็นผลมาจาก ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (social interaction) ซึ่งหมายความว่า การปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมต้องเป็นกระบวนการทางสังคมที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม (Dewey, 1997)

แม้ Communitarianism จะส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการสร้างค่านิยมร่วม แต่ก็มีข้อวิพากษ์ว่า แนวคิดนี้อาจมองข้ามเสรีภาพของปัจเจก และอาจนำไปสู่การกดทับเสียงของกลุ่มที่มีความคิดแตกต่างจากค่านิยมส่วนรวมของชุมชนได้ หากไม่มีหลักประกันสิทธิมนุษยชนควบคู่กันไป

4. การเชื่อมโยงกับหลักพุทธปรัชญา

แนวคิด “ปลูกป่าในใจคน” สามารถอธิบายผ่านหลัก อริยสัจ 4 ได้ดังนี้

ทุกข์ – ปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น การตัดไม้ทำลายป่า การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

สมุทัย – สาเหตุของปัญหา ได้แก่ ความโลภ ความไม่รู้ และมุมมองแบบแยกขาดของมนุษย์จากธรรมชาติ

นิโรธ – แนวทางแก้ไข คือ การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่า

มรรค – แนวทางปฏิบัติ เช่น การให้ความรู้ การพัฒนานโยบายสิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้คนให้สอดคล้องกับธรรมชาติ (มรกด กำแพงเพชร และสรวรรยา ธรรมอภิพ, 2560)

แนวคิดนี้เชื่อมโยงกับหลัก มัชฌิมาปฏิปทา หรือ “ทางสายกลาง” ในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งหมายถึงการพัฒนาทางเศรษฐกิจโดยไม่ละเลยความสมดุลของสิ่งแวดล้อม

ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นโครงสร้างของงาน ทรงมองงาน คือ สิ่งแวดล้อม ทั้งกลายเป็นตัวทุกข์ ซึ่งจัดเป็นตัวปัญหาที่จะต้องทรงแก้ไข หรือเป็นตัวงานที่ จะต้องทรงอนุรักษ์ ฟื้นฟู

ทรงมองสาเหตุของความทุกข์ยากหรือปัญหาเป็นตัว สมุทัย คือ เป็น สิ่งที่จะต้องกำจัดออกไปและป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นซ้ำซ้อนทับถม โดยทรงมองว่า สิ่งที่เป็นปัญหา ทุกอย่างย่อมมีตัวต้นเหตุหรือสาเหตุที่ทำให้เกิดขึ้นเสมอ ปัญหาของสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมหรือ ล่มสลายก็เช่นเดียวกัน ย่อมมีต้นเหตุหรือสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการตามบริบทของ สิ่งแวดล้อมและบริบทของสังคมที่อยู่ใกล้เคียง ทรงมองความสุข ศานติของประชาชนและความ เจริญก้าวหน้าอย่างมีเอกภาพของประเทศชาติเป็นตัว นิโรธ คือ ความดับแห่งทุกข์ ซึ่งได้แก่ สภาวะที่ไร้ปัญหา โดยทรงตั้งสมมติฐานว่า เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ก็ต้องมีสภาวะที่ไร้ปัญหา ซึ่งเป็น สภาวะที่ตรงกันข้ามกับปัญหานั้นอยู่อย่างแน่นอน ทรงมองข้อปฏิบัติหรือแนวทางที่จะดำเนิน ไปสู่ความดับแห่งทุกข์เป็นตัว มรรค คือ วิธีการในการแก้ไขปัญหาก็ถูกต้อง อันจะนำ ประเทศชาติ และอาณาประชาราษฎร์ไปสู่สภาวะที่ไร้ปัญหาได้อย่างถูกต้องและแท้จริง (พระมหาชินวัฒน์จกกวโร (กุญจรมัย), 2562)

5. ความหมายเชิงสัญลักษณ์ของ “ป่า” และ “การปลูกป่า”

ในเชิง ปรัชญาสัญลักษณ์ (Hermeneutics) ป่าเป็นสัญลักษณ์ของ ความอุดมสมบูรณ์ ความสมดุล และจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม ขณะที่ การปลูกป่า เป็นสัญลักษณ์ของ การฟื้นฟูคุณค่าทางศีลธรรม และการสร้างสังคมที่ยั่งยืน (Ricoeur, 1976)

แนวคิดนี้ยังสะท้อนถึง “การปลูกป่า” ในเชิงอุปมา ของ Martin Heidegger (1977) ที่มองว่า การสร้างความเข้าใจใหม่ ๆ ในจิตใจมนุษย์เป็นกระบวนการของ การปลูกฝังแนวคิดและสร้างสำนึกใหม่ผ่านภาษาและการปฏิบัติ (Heidegger, 1977)

จากเนื้อหาข้างต้น จะเห็นได้ว่าแนวคิด “ปลูกป่าในใจคน” มิได้เป็นเพียงทฤษฎีในระดับความคิด หากสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติได้หลายมิติ เช่น การจัดการศึกษาเพื่อปลูกฝังจริยธรรม สิ่งแวดล้อม การจัดกิจกรรมชุมชนเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่า การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เคารพธรรมชาติ และการกำหนดนโยบายที่ยึดโยงกับคุณค่าความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ด้วยการผสมผสานแนวคิดจากหลากหลายแขนง จึงสามารถพัฒนาแนวทางที่ยั่งยืนได้ทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และนโยบายสาธารณะ

ที่สำคัญ แนวคิดนี้ได้ถูกนำไปใช้จริงโดย พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ผ่านโครงการต้นน้ำ ป่าไม้ และการพัฒนาอาชีพในพื้นที่สูง เช่น โครงการพัฒนาต้นน้ำห้วยจ้อ และโครงการหลวง โดยทรงเน้นการสร้างความเข้าใจเรื่องสิ่งแวดล้อม การฟื้นฟูป่า ความพอประมาณ และการมีจิตสำนึกต่อธรรมชาติ ซึ่งสะท้อนการบูรณาการแนวคิดกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนอย่างแท้จริง

เทคนิคการประยุกต์ใช้

การนำหลักการ “ปลูกป่าในใจคน” มาประยุกต์ใช้ให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืน จำเป็นต้องเน้นที่การเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกของประชาชนผ่านกระบวนการศึกษา การสร้างแรงจูงใจทางเศรษฐกิจ การบูรณาการนโยบาย และการใช้เทคโนโลยีเพื่อฟื้นฟูและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ (ปกรณกิตต์ ม่วงประสิทธิ์ และ

คณะ, 2563) การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ประชาชนมีความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยการพัฒนา หลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาแบบบูรณาการ (Interdisciplinary Environmental Education) สามารถช่วยสร้างจิตสำนึกในระยะยาว การเรียนรู้แนวคิดเกี่ยวกับระบบนิเวศผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติ เช่น โครงการโรงเรียนสีเขียว (Green School Programs) และค่ายอนุรักษ์ธรรมชาติ ช่วยให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับป่าไม้จริงและเกิดความเข้าใจจากประสบการณ์ตรง (Marton & Säljö, 1976) นอกจากนี้ การใช้ สื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีการเรียนรู้แบบโต้ตอบ ยังสามารถเสริมสร้างการเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้ให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่กว้างขึ้น (Sterling, 2010)

นอกจากการศึกษาภาคทฤษฎีแล้ว แนวทางชุมชนและวัฒนธรรม ก็มีบทบาทสำคัญในการสร้างจิตสำนึกของประชาชนให้เห็นคุณค่าของป่าไม้ การส่งเสริม เครือข่ายชุมชนสีเขียว (Green Community Networks) ที่ให้คนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการปลูกและดูแลต้นไม้ สามารถสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบร่วมกัน การบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ระบบวนเกษตร (Agroforestry) และแนวคิดป่าชุมชน สามารถช่วยให้เกิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนตามบริบทของแต่ละพื้นที่ (Ostrom, 1990) ศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นก็สามารถเป็นเครื่องมือสำคัญ เช่น การจัดพิธีกรรม “ผ้าป่าต้นไม้” ที่นำแนวคิดทางพุทธศาสนามาสนับสนุนการอนุรักษ์ป่า ทำให้เกิดการยอมรับและปฏิบัติอย่างเป็นธรรมชาติในสังคมไทย (พุทธทาสภิกขุ, 2532)

นอกจากการสร้างจิตสำนึกผ่านการศึกษาและวัฒนธรรม การออกแบบ แรงจูงใจทางเศรษฐกิจ และนโยบายภาครัฐ ก็เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น การใช้ คาร์บอนเครดิต (Carbon Credit System) ที่ให้รางวัลแก่ชุมชนหรือธุรกิจที่ช่วยลดซบก๊าซเรือนกระจกผ่านการปลูกป่า การสนับสนุนด้าน สิทธิทางภาษีและเงินอุดหนุน (Green Subsidies) สำหรับเกษตรกรที่ใช้แนวทางเกษตรเชิงอนุรักษ์และไม่ทำลายป่าเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ช่วยให้การฟื้นฟูป่าเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (Hardin, 1968) แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มุ่งเน้นความพอประมาณและความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (Chambers & Conway, 1992)

ในยุคปัจจุบัน เทคโนโลยีและนวัตกรรมสามารถนำมาใช้เพื่อสนับสนุนการปลูกป่าและติดตามการฟื้นฟูป่าไม้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การใช้ โดรนปลูกป่า (Drone Seeding Technology) ในพื้นที่ที่เข้าถึงยาก ช่วยให้ผู้สามารถปลูกต้นไม้ได้ในปริมาณมากและในเวลาที่รวดเร็วขึ้น (Chapelle et al., 2019) การพัฒนา แอปพลิเคชันติดตามต้นไม้ (Tree Monitoring Apps) ช่วยให้ประชาชนสามารถดูแลต้นไม้ที่ปลูกและตรวจสอบการเจริญเติบโตของป่าได้อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ นวัตกรรมด้าน การปรับปรุงพันธุ์ไม้และการฟื้นฟูดินเสื่อมโทรม โดยใช้เทคนิคทางชีวภาพยังเป็นแนวทางที่ช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนของระบบนิเวศ (Hart & Milstein, 2003)

สุดท้าย การบูรณาการแนวคิด “ปลูกป่าในใจคน” เข้าสู่ ระดับนโยบายและการศึกษาในภาครัฐ เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว รัฐบาลสามารถกำหนดให้หลักการดังกล่าวเป็นแนวทางหนึ่งใน ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ และสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมีบทบาทในการปลูกฝัง

จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การกำหนดให้ “โรงเรียนรักษ์สิ่งแวดล้อม” เป็นมาตรฐานการศึกษา ระดับชาติ หรือการส่งเสริม “เมืองสีเขียว” ผ่านนโยบายการวางผังเมืองที่ยั่งยืน (UNDP, 2020) แนวทางดังกล่าวจะช่วยให้แนวคิด “ปลูกป่าในใจคน” สามารถขยายผลไปสู่ระดับสังคมโดยรวม และสร้างการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรมต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชนในระยะยาว

“ปลูกป่าในใจคน”แล้วดีอย่างไร

การ “ปลูกป่าในใจคน” เป็นแนวคิดที่ลึกซึ้งกว่าการปลูกต้นไม้ในดิน เพราะหมายถึงการสร้างจิตสำนึกและทัศนคติที่เห็นคุณค่าของธรรมชาติและการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล แนวคิดนี้มีความสำคัญทั้งในมิติส่วนบุคคลและสังคม ซึ่งสามารถแจกแจงข้อดีได้ดังนี้

1. ในระดับปัจเจกบุคคล

- เสริมสร้างจิตสำนึกที่ดี กล่าวคือ คนที่มี “ป่าในใจ” จะมีความตระหนักรู้และเห็นคุณค่าของธรรมชาติ ซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมที่เคารพและดูแลสิ่งแวดล้อม
- พัฒนาจิตใจและความสงบภายใน กล่าวคือ ธรรมชาติช่วยให้คนมีความสงบ ลดความเครียด และพัฒนาสภาวะทางจิตใจ เช่น การอยู่ท่ามกลางธรรมชาติหรือแม้แต่การมีความรักต่อธรรมชาติสามารถช่วยเสริมสร้างสมาธิและสติ
- เชื่อมโยงกับคุณค่าทางศีลธรรม กล่าวคือ คนที่มีจิตใจอ่อนโยนและเมตตาต่อธรรมชาติ มักมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างมีเมตตา ซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมที่มีจริยธรรมและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- เพิ่มความอดทนและขันติธรรม กล่าวคือ การปลูกป่าต้องใช้เวลา การดูแลธรรมชาติเป็นกระบวนการที่ต้องการความอดทนและสม่ำเสมอ คนที่เข้าใจหลักการนี้จะสามารถอดทนต่ออุปสรรคในชีวิตได้ดีขึ้น

2. ในระดับสังคม

- สร้างสังคมที่เอื้อเฟื้อและร่วมมือกัน กล่าวคือ การปลูกป่าไม่สามารถทำคนเดียวได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชนและภาคส่วนต่างๆ การ “ปลูกป่าในใจคน” จึงช่วยส่งเสริมความสามัคคีและการทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
- ลดความขัดแย้งและเสริมสร้างความสมานฉันท์ กล่าวคือ สังคมที่เห็นคุณค่าของธรรมชาติและการแบ่งปันย่อมมีแนวโน้มที่จะลดการขัดแย้งทางผลประโยชน์ และมุ่งสู่ความร่วมมือในการพัฒนาที่ยั่งยืน
- ส่งเสริมเศรษฐกิจที่สมดุลและยั่งยืน กล่าวคือ คนที่มีจิตสำนึกเรื่องสิ่งแวดล้อมจะสนับสนุนเศรษฐกิจที่รับผิดชอบต่อธรรมชาติ เช่น เกษตรอินทรีย์ เศรษฐกิจพอเพียง และการบริโภคที่ไม่ทำลายทรัพยากร
- สร้างสังคมที่มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี กล่าวคือ การมีจิตสำนึกเรื่องธรรมชาติจะนำไปสู่เมืองที่น่าอยู่ มีพื้นที่สีเขียว และลดมลภาวะ ซึ่งส่งผลให้คนมีสุขภาพกายและใจที่ดีขึ้น

นอกจากนี้ แนวคิด “ปลูกป่าในใจคน” ยังสะท้อนผ่านโครงการพระราชดำริที่ประสบความสำเร็จในระดับชุมชน เช่น โครงการพัฒนาห้วยปลาหลด จังหวัดตาก ซึ่งใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนใน

การอนุรักษ์ป่าและพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสมดุล รวมถึง โครงการอนุรักษ์ป่า ป่ารักชุมชน ที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติร่วมกับรัฐอย่างยั่งยืน กรณีเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า เมื่อจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมหยั่งรากในใจคน ก็สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระดับสังคมที่แท้จริงได้

3. ในระดับสิ่งแวดล้อมและอนาคตของโลก

- ลดปัญหาสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ เมื่อคนมีจิตสำนึกเรื่องสิ่งแวดล้อม พวกเขาจะมีส่วนร่วมในการลดขยะ ลดการใช้พลังงาน และสนับสนุนการฟื้นฟูระบบนิเวศ (UNEP, 2022)

- ช่วยบรรเทาปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ กล่าวคือ การ “ปลูกป่าในใจคน” สามารถนำไปสู่การลงมือปลูกป่าจริง ลดการตัดไม้ทำลายป่า และช่วยรักษาสมดุลของระบบนิเวศ

- สร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ กล่าวคือ ถ้าคนรุ่นปัจจุบันมีจิตสำนึกในการดูแลธรรมชาติ ก็สามารถส่งต่อแนวคิดนี้ให้กับคนรุ่นหลัง ทำให้เกิดวัฒนธรรมแห่งความยั่งยืน (Sterling, 2010)

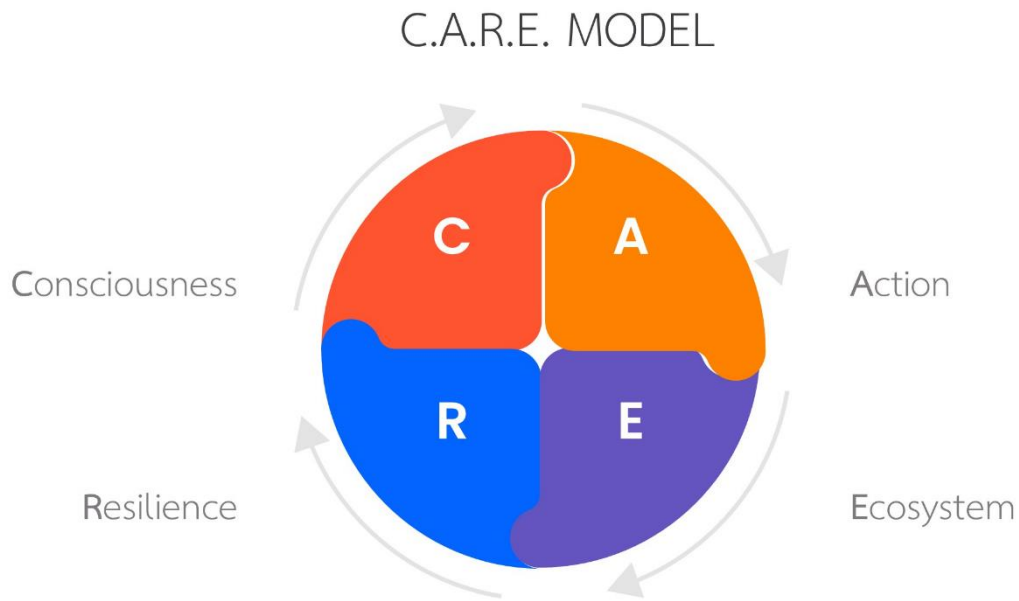
สรุป การ “ปลูกป่าในใจคน” ไม่ใช่แค่เรื่องของ การดูแลธรรมชาติ แต่เป็นการสร้างจิตสำนึกที่ลึกซึ้ง ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาทั้งในระดับบุคคล สังคม และสิ่งแวดล้อม การมี “ป่าในใจ” จะช่วยให้คนใช้ชีวิตอย่างสมดุล มีความสงบในจิตใจ มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และสร้างโลกที่ดีขึ้นสำหรับคนรุ่นต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

เมื่อกกล่าวถึงการ “ปลูกป่าในใจคน” เราอาจนึกถึงภาพของต้นไม้ที่เติบโตขึ้นภายในจิตสำนึกของผู้คน มากกว่าการปลูกต้นไม้ในดินเสียอีก แนวคิดนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เริ่มต้นจากภายใน สู่การกระทำที่ส่งผลต่อโลกภายนอก เหมือนกับเมล็ดพันธุ์ที่ต้องได้รับการดูแล เอาใจใส่ และเติบโตจนกลายเป็นป่าที่สมบูรณ์

หากจะทำให้แนวคิดนี้เกิดขึ้นจริงในสังคม เราจำเป็นต้องมี โครงสร้างทางความคิด ที่ช่วยให้สามารถลงมือปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน โมเดล C.A.R.E. คือแนวทางที่สามารถช่วยให้การปลูกป่าในใจคนกลายเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจริงและส่งผลกระทบต่อสังคมในระยะยาว

C	ย่อมาจาก	Consciousness	หมายถึง	เริ่มจากจิตสำนึก
A	ย่อมาจาก	Action	หมายถึง	เปลี่ยนเป็นการกระทำ
R	ย่อมาจาก	Resilience	หมายถึง	สร้างความยั่งยืน
E	ย่อมาจาก	Ecosystem	หมายถึง	บูรณาการสู่ระบบนิเวศของโลก

แผนภาพที่ 1 C.A.R.E. Model

จากแผนภาพที่ 1 C.A.R.E. Model สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

1. C = Consciousness (จิตสำนึก : เมล็ดพันธุ์แห่งการเปลี่ยนแปลง)

ทุกอย่างเริ่มต้นจาก จิตสำนึก เช่นเดียวกับการปลูกป่าที่ต้องเริ่มจากการหว่านเมล็ด แนวคิด “ปลูกป่าในใจคน” ไม่อาจเกิดขึ้นได้ หากผู้คนยังมองไม่เห็นคุณค่าของธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนต้องเริ่มจากการสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้อง ซึ่งทำได้ผ่านการศึกษา การรณรงค์ และการสร้างวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการอนุรักษ์

ลองนึกถึงเด็กเล็กที่เติบโตในครอบครัวที่รักธรรมชาติ พวกเขาอาจได้รับการสอนให้เคารพต้นไม้ เรียนรู้ว่าใบไม้ไม่ได้เป็นแค่เศษวัสดุ แต่เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศที่มีคุณค่า หรือเมื่อพวกเขาได้ออกไปเดินป่า สัมผัสกับธรรมชาติ และซึมซับความงามของมัน นี่คือจุดเริ่มต้นของการปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

เมล็ดพันธุ์แห่งจิตสำนึกจึงต้องได้รับการบ่มเพาะผ่านการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (Environmental Education) การส่งเสริมวัฒนธรรมที่รักธรรมชาติ (Green Cultural Practices) และเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลที่ช่วยสร้างการรับรู้ (Digital Awareness Tools)

2. A = Action (การปฏิบัติ : การเจริญเติบโตของต้นกล้า)

เมื่อจิตสำนึกเกิดขึ้นแล้ว สิ่งสำคัญต่อมาคือ การกระทำ จิตสำนึกเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ หากไม่ได้ถูกแปรเปลี่ยนเป็นพฤติกรรมที่เป็นรูปธรรม การปลูกป่าในใจคนจึงต้องขับเคลื่อนผ่านการลงมือทำ หากเราเดินเข้าไปในชุมชนแห่งหนึ่ง เราอาจพบว่าผู้คนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ แต่ยังมีโครงสร้างที่ช่วยให้พวกเขาสามารถลงมือทำได้ง่ายขึ้น หากมีการสร้างพื้นที่สีเขียวให้กับชุมชน มีโครงการที่เปิดโอกาส

ให้คนในพื้นที่เข้าร่วม เช่น การปลูกต้นไม้ร่วมกันในวันสำคัญทางศาสนา การมีตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ หรือการให้รางวัลสำหรับครอบครัวที่สามารถลดขยะได้มากที่สุด นี่คือการเปลี่ยน "ความคิด" ให้กลายเป็น "การกระทำ"

การทำให้ต้นกล้าแห่งจิตสำนึกเติบโตต้องอาศัย โครงการอนุรักษ์ที่ให้คนมีส่วนร่วม (Community Green Projects) แรงจูงใจทางเศรษฐกิจ เช่น คาร์บอนเครดิต (Carbon Credit & Green Subsidies) และนโยบายท้องถิ่นที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ป่า (Local Environmental Policies)

3. R = Resilience (ความยั่งยืน : การเติบโตของป่าที่แข็งแกร่ง)

ต้นไม้ที่เติบโตแล้วจะสามารถอยู่รอดได้ยาวนานหรือไม่ ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและการดูแลรักษา เช่นเดียวกับจิตสำนึกที่ต้องการโครงสร้างทางสังคมที่สนับสนุนให้มันคงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

ในหลายประเทศ การปลูกป่าไม่ได้หมายถึงการปลูกต้นไม้เพียงอย่างเดียว แต่ต้องสร้างระบบที่ทำให้ป่าอยู่รอดได้ในระยะยาว เช่น การให้สิทธิชุมชนในการดูแลป่า การสร้างกฎหมายที่คุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติ หรือการส่งเสริมเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

หากเราต้องการให้แนวคิด “ปลูกป่าในใจคน” คงอยู่ไปอีกหลายรุ่น เราต้องสร้างสังคมที่สนับสนุนให้คนรุ่นหลังยังคงรักษาธรรมชาติเอาไว้ ด้วยการออกแบบโครงสร้างเศรษฐกิจ นโยบาย และแนวปฏิบัติที่ช่วยให้ผู้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน

การทำให้ป่ายืนหยัดอยู่ได้ต้องอาศัยนโยบายป่าชุมชน (Community-Based Forest Conservation) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy & Sustainable Practices) การพัฒนาเมืองสีเขียว (Green Urban Development)

4. E = Ecosystem (ระบบนิเวศ: ป่าที่สมบูรณ์และส่งผลต่อโลกกว้าง)

เมื่อต้นไม้เติบโตเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ มันไม่ได้เป็นเพียงแค่ต้นไม้แต่ละต้น แต่คือระบบนิเวศที่เชื่อมโยงทุกสิ่งเข้าด้วยกัน เช่นเดียวกับแนวคิด “ปลูกป่าในใจคน” ซึ่งไม่ได้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคล แต่ต้องขยายออกไปสู่ระดับสังคม ประเทศ และโลก

ในโลกปัจจุบัน เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ โดรนปลูกป่า (Drone Seeding) ที่ช่วยฟื้นฟูพื้นที่เสื่อมโทรม ไปจนถึง แอปพลิเคชันติดตามการเติบโตของต้นไม้ (Tree Monitoring Apps) หรือการใช้ Big Data เพื่อตรวจสอบคุณภาพของป่าในระดับโลก

หากเราสามารถบูรณาการแนวคิด “ปลูกป่าในใจคน” ให้เข้าไปอยู่ในระบบเศรษฐกิจ สังคม และนโยบายระดับโลก เราจะสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนได้

ระบบนิเวศที่สมบูรณ์ต้องอาศัยเทคโนโลยีเพื่อการอนุรักษ์ป่า (Green Technology & AI in Conservation) เกษตรกรรมยั่งยืน (Agroforestry & Sustainable Farming) และความร่วมมือระดับโลก เช่น SDGs และ ESG

บทสรุป

แนวคิด “ปลูกป่าในใจคน” มิได้หมายถึงการปลูกต้นไม้บนผืนดินเพียงอย่างเดียว แต่คือการปลูกฝังจิตสำนึกให้มนุษย์อยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจึงต้องเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงทางความคิด มากกว่าการพึ่งพากฎหมายหรือมาตรการบังคับ เมื่อผู้คนตระหนักถึงคุณค่าของธรรมชาติในฐานะส่วนหนึ่งของชีวิต การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมจึงเกิดขึ้นอย่างแท้จริง

กระบวนการนี้เปรียบเสมือนการหว่านเมล็ดพันธุ์แห่งความตระหนักรู้ ซึ่งต้องอาศัยการศึกษาวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ และแรงจูงใจที่นำไปสู่การลงมือทำ หากจิตสำนึกได้รับการบ่มเพาะอย่างต่อเนื่อง ย่อมนำไปสู่พฤติกรรมที่ยั่งยืนโดยไม่ต้องอาศัยการบังคับ ในทางตรงกันข้าม หากประชาชนเพียงปฏิบัติตามกฎโดยปราศจากความเข้าใจ พฤติกรรมเหล่านั้นก็อาจไม่ยั่งยืนในระยะยาว

แนวคิดนี้ยังสัมพันธ์กับปรัชญาสิ่งแวดล้อมและจริยศาสตร์คุณธรรม ซึ่งเน้นการพัฒนาความรับผิดชอบผ่านคุณค่าภายใน เช่น ความอดทน เมตตา และความพอเพียง การปลูกป่าในใจคนจึงเป็นการสร้างคุณธรรมภายในที่สะท้อนต่อความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสังคม

ในทางปฏิบัติ แนวคิดนี้ควบคู่กับกระบวนการฝึกอบรมคุณธรรมทั้งในระดับบุคคลและสังคม โดยสามารถเกิดขึ้นผ่านประสบการณ์ตรง เช่น การฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม การทำงานอาสา หรือการมีแบบอย่างที่ดี ขณะเดียวกัน สังคมควรส่งเสริมวัฒนธรรมคุณธรรมผ่านระบบการศึกษา สื่อสารสาธารณะ และพื้นที่เรียนรู้ร่วม ซึ่งจะช่วยให้คุณธรรมกลายเป็นพลังขับเคลื่อนร่วมของสังคม

ในระดับนโยบาย การประยุกต์ใช้แนวคิดนี้ต้องอาศัยเครื่องมือที่หลากหลาย ตั้งแต่โครงการอนุรักษ์ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ไปจนถึงแรงจูงใจทางเศรษฐกิจและการใช้เทคโนโลยีเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ การปลูกป่าในใจคนจึงจะเกิดขึ้นได้อย่างเป็นระบบ เมื่อทุกภาคส่วนร่วมมือกันสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการบ่มเพาะจิตสำนึกอย่างยั่งยืน

ท้ายที่สุด แนวคิดนี้ไม่ใช่เพียงคำกล่าวเชิงสัญลักษณ์ หากแต่เป็นหลักการที่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคล สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง หากเมล็ดพันธุ์แห่งจิตสำนึกได้รับการหว่านและบ่มเพาะอย่างเหมาะสม มันจะเติบโตเป็นป่าแห่งความตระหนักรู้ที่หยั่งรากอยู่ในใจผู้คน และกลายเป็นรากฐานของโลกที่ยั่งยืนสำหรับคนรุ่นต่อไป

บรรณานุกรม

- ปกรณกิตติ ม่วงประสิทธิ์ และคณะ. (2563). ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาการบริหารการศึกษาอย่างยั่งยืน, *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 18(2), 21-42.
- พระมหาชินวัฒน์จกกวโร (กุยรัมย์). (2562). การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิงพุทธของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 : วิเคราะห์เชิงพุทธธรรม. *วารสารมหาจุฬานาค รพรรคนันท์*, 6(8), 4076-4094.
- มรกต กำแพงเพชรและสวรรยา ธรรมอภิพล. (2560). หลักการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการ พัฒนาที่ยั่งยืน ตามแนวทางของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. *วารสารธุรกิจปริทัศน์*, 9(2), 192-201.
- วีระศักดิ์ บุญญดิษฐ์ และคณะ. 2564). หลักการบริหารกับการพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคมไทย. *วารสารมหา จุฬานานันท์ปริทรรศน์ ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 3(6), 33-41.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.). (2559). *หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระปรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถ บพิตร*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ : สำนักงาน กปร.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2565). รายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อม ของประเทศไทย พ.ศ. 2565. กรุงเทพฯ : สผ.
- Aristotle. (1999). *Nicomachean ethics* (W. D. Ross, Trans.). Oxford University Press. (Original work published ca. 350 BCE)
- Brennan, A., & Lo, Y. S. (2016). *Environmental ethics*. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford encyclopedia of philosophy* (Winter 2016 Edition). [Online]. Retrieved from <https://plato.stanford.edu/archives/win2016/entries/ethics-environmental/> [30 March 2025].
- Chambers, R., & Conway, G. (1992). *Sustainable rural livelihoods: Practical concepts for the 21st century*. Institute of Development Studies. Brighton, UK: IDS Publishing.
- Chapelle, J., et al. (2019). *Using drones for reforestation: A new frontier in ecological restoration*. *Environmental Science Journal*, 45(3), 67-82.
- Dewey, J. (1997). *Experience and education*. Macmillan. (Original work published 1938)
- Hardin, G. (1968). The tragedy of the commons. *Science*, 162(3859), 1243-1248.
- Hart, S. L., & Milstein, M. B. (2003). *Creating sustainable value*. *Academy of Management Executive*, 17(2), 56-67.
- Heidegger, M. (1977). *The question concerning technology and other essays* (W. Lovitt, Trans.). Harper & Row.
- Leopold, A. (1949). *A sand county almanac*. Oxford University Press.

- MacIntyre, A. (1981). *After virtue: A study in moral theory*. University of Notre Dame Press.
- Marton, F., & Säljö, R. (1976). On qualitative differences in learning: I—Outcome and process. *British Journal of Educational Psychology*, 46(1), 4-11.
- Naess, A. (1973). The shallow and the deep, long-range ecology movement: A summary. *Inquiry*, 16(1-4), 95-100.
- Naess, A. (1989). *Ecology, community and lifestyle* (D. Rothenberg, Trans.). Cambridge University Press.
- Ostrom, E. (1990). *Governing the commons: The evolution of institutions for collective action*. Cambridge University Press.
- Ricoeur, P. (1976). *Interpretation theory: Discourse and the surplus of meaning*. Texas Christian University Press.
- Sandel, M. (1982). *Liberalism and the limits of justice*. Cambridge University Press.
- Sterling, S. (2010). *Sustainability education: Perspectives and practice across higher education*. Earthscan.
- Sterling, S. (2010). Transformative learning and sustainability: Sketching the conceptual ground. *Learning and Teaching in Higher Education*, 5(1), 17–33.
- UNDP. (2020). *The future of sustainability policy: Strategies for the 21st century*. New York : United Nations Development Programme.
- United Nations Environment Programme. (2022). *Emissions gap report 2022: The closing window – Climate crisis calls for rapid transformation of societies*. Nairobi : UNEP.
-